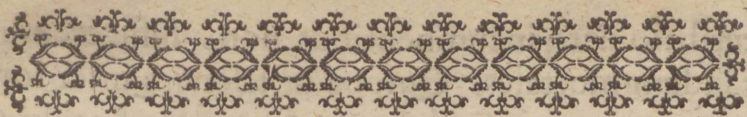

Joach. Pastori

ORATIO
DE INUNDATI-
onibus, inprimis illâ,
quæ Anno M. DC. LI.
post Vernum Æquinoctium
circa Elbingam in Prusfiâ
contigit.

Excusa ELBINGÆ, Typis CORELLIANIS.
ANNO M, DC. LI.

EXXIV¹¹⁶ inne wyd., tu brak
dedykacji

MAGNIFICI PRÆCONSULES,
CONSULES AMPLISSIMI,

Vosq; Cæteri omnium Ordinum Audi-
tores longè gratissimi,

Itam hominum cœle-
ste Numen non angustis tan-
tum terminis circumscri-
ptam, sed & multis mutati-
onibus obnoxiam esse, mini-
mèq; eodem rerum secunda-
rum adversarumvè tenore
defluere voluit. Alternis eam fortunæ vicibus mi-
scuit, & ceu navem in alto velificantem, nunc læ-
to cursu ac velut ventis ferentibus invehì; nunc
inter læva tempestatum fluctuare iussit. Iam natu-
ræ quidem nostræ si standum esset arbitrio, magis
utiq; ei immota & continua placeret felicitas. Si
tamen rem introspeciamus rectius, benè illi con-
sultitur hâc variantium successuum mixturâ. Nam
perpetuo prosperitatis fluxu facilè in desidiâ, lu-
xum, superbiam, solveremur; malis verò sine in-
terstitio

terstitio dato incumbenſibus non ſufficeremus
tandem mortales. Quippè ut laſcivire inter for-
tunæ jugiter quaſi adulantis obſequia imbecillitas
humana ſolet: ita frangitur eadem, ubi cum du-
ris affiduò colliditur. Coëterum cum utriq; for-
ti obnoxios nos fecerit Divina poteſtas, adverſus
utrumq; etiam excubare, & certis fulcris ſubſidi-
isq; ſuccinctos ſtare nos voluit munitosq;. Ac in
ſecundis quidem tantò cautiores nos eſſe juſſit,
quò magis in ijs nos nobis ſapè permittit; ſatis ſci-
licet benignè agere viſa, qvòd felicitatem largita,
rectum duntaxat uſum ejus à nobis exegit. Quòd
ſi ergò tum nec ipſimet ſatis advigilamus nobis,
nec divinam ritè advocamus cuſtodiam atq; o-
pem, non poſſumus utiq; niſi titubare in illo lubri-
co proſperitatis. Mentès enim ipſæ plerumq; ob-
ruuntur ſoporanturq; rebus ad votum fluentibus;
& inebriamur facillimè homines illo quaſi mero
continua, ac acerbitate nullà interpellatæ volu-
ptatis. O quanto ſalubrior hæc eſt, cum di-
luitur, cum acor ei aliquis intermiſcetur! Quod
ſi fati indulgentia durius quid nolit interpone-
re, ſaltem metum mutationis addi utile eſt
felicitati. Minus quiſq; inſoleſcet bonis ſuis,
cum facilè perdi ea poſſe, ſubindè meminerit.
Et ſi mutatio ingruat, faciliùs à ſe dimittet,
quæ

quæ non aliter, quàm ut dimittenda, semper habuit: quibusq; adeò nunquam animum affixit. Mollius cadit, qui ad casum se præparavit. At tristis est eorum ruina quos non opinantes oppressit. Gravis accidit infelicitas, cum accidit inexpectata. Vix solatio locus est, cum ijs tergum fortuna obvertit, qui non nisi lætæ ejus faciei insuevêre; contremiscunt mutatâ illâ, quibus mutabilem esse, pensi non fuit. Molestâ deinde talibus est prioris fortunæ recordatio: mallent propè nunquam fuisse felices, ne esse desiissent: mallent letheo aliquo poculo oblivionem sibi pristinæ felicitatis inducere posse. At qui contra bonis malisq; rebus exerciti in alterutrâ fortunâ utramq; cogitârunt, immoti stant, quamcunq; experiantur: virescunt vel in ipsis calamitatibus, inter ruinas suas erigunt se spe meliorum; & cum emersêre, tanto impensius gaudent, & illis perpetuò felicibus longè hilariores, Ipsas quas pertulêre misérias vertunt sibi in lætitiæ argumentum. Est enim dulcis profectò actorum laborum recordatio. Iucundum est meminisse, quæ durum fuit pati. Nunquam sincerius gaudet nauta, quàm ubi scisso velo & hauriente jam undas nave portum obtinuit. Nunquam lætius exul-

tat miles, quàm cum ex densissimis jaculorum,
nimbis integer evasit. Hilaris sanè tum sudo-
rem deterget, latus pulverem excutit, exultans
telorum ictus, quos excepit, enumerat. Non fuit
illi tam gravis periculorum, cum incumberent,
sensus, quàm nunc dulcis est eorum, cum tran-
sire, memoria. Tanti ei esse gaudium, quod
percipit, videtur, ut id vili sibi emisse putet,
etiam cum carissimè emit. Ita calamitate sibi
suà placet; hæc & læticiæ illi ingens stimulus
est, & facundiæ foecunda materies. Luben-
ter enim loquimur non ea tantùm quæ egimus,
sed etiam, quæ passi sumus: & excusatiùs hæc,
quàm illa; quòd illa invidiam, hæc miseratio-
nem accendunt: illis obrui, his instrui se cre-
dunt, qui audiunt. Sed & DEO debitum officium
est, hilari mente recolere pericula, è quibus
quisq; benignitate illius servatus sit. Ingratus
est, qui hic tacet; malè æstimat beneficium, quo
non lætatur. Quin relinqui in miseriam dignus
fuit, qui ereptus non molitur gratias. Qua-
propter nobis nunc nemo vertet vitio; si gau-
demus, quanquam nondum calamitate, tamen
periculo defuncti: Si & DEO, qui superare
nos discrimen voluit, & volet porro, ut spera-
mus, jacturam superare, grates exsolvimus.

Quod

Quod quò quisq; secum & alacrius & uberius faciat, age mali nostri, quantum ejus hætenus intelligere nobis contigit, historiam adumbratione qualicunq; oculis subjiciamus: porroq; hinc velut impetu sumpto, in hoc inundationum æquor paulò altius invehamur; ac quæ de iis veteres recentesq; historiæ suggerunt, compendio promamus.

Magni maris fluviorumq; is est genius, ut accolas suos ingentibus plerumq; & commodis mañent, & incommodis. Ex illis enim agri foecundum humorem hauriunt, ex illis piscium copia, ex illis pascuorum ubertas, & hinc porro largus lacticiniorum redundat proventus. Deniq;, quod potissimum & ad publicam utilitatem fructuosissimum habetur, hæc commerciorum instrumenta sunt: his invehitur aliundè, si quid terræ cuiquam deest, his evehitur, si quid superest. Hinc ferè locupletissimas provinciarum, hinc & Vrbes frequentatissimas illas videmus, quæ mari fluminibusvè adsitæ, aut ab ijs non longè remotæ sunt. Rariùs sanè emergunt, quibus ejusmodi aquarum opportunitates non contigère. Enimverò uti magna sunt emolumenta, quibus aquæ beant terras; ita ingentibus quoq; easdem detrimentis mulctant, ubi

præscriptos à naturâ terminos egrediuntur. Cujus rei, si uspiam alias, hoc certè tempore conspicua & luctuosa maximè Europa nostra habuit experimenta. Nulla propè Provincia est, ubi non aut littora sua Oceanus, aut ripas flumina maximo cum accolarum damno excesserint. Queritur Italia non Tyberis tantùm sui aut Padi eluvia; sed & Insulam integram pelago absorptam dolet, Gallia Sequanam, Germania Danubium, Rhenum, Albim, ripis suis violentissimè effusos vidit. Belgium revulsa Oceani claustra sensit, & agris, quos magno multorum annorum molimine exsiccaverat, vi tempestatum demersis ingemiscit. Cum sic potentissimas Europæ regiones pervagata esset, hæc Calamitas, nostras quoq; oras tandem corripuit. Prælusère huic malo æstate superiori, Poloniæ flumina: nam & tum locis compluribus vi inexpectatâ se injecerant. Sed minæ illæ fuère majoris mali. Immanior longè tempestas est, quæ nunc terris hisce incubuit. Neq; enim illos tantùm fundos aquæ oppressère, in quarum apertum depressumvè solum jus quasi quoddam suum illæ habent exercentq; , sed scilicet ingentes aggeres, & immanes molium obices dejecère. Luctuosa admodùm atq; acerba sunt,

sunt*, quæ de factâ circa Thorunium, Grudentum, Mariæverderam, ingente hominum, pecudum, domuum, villarumq; strage tristis fama pridem memorat nobis. Sed & famam anteivit, & parum creditam firmavit ipse fluvius, cum plurima ex illis locis quasi spolia abrepta in viciniam nostram turgente detulit tergo; & hic illic littoribus impegit. Aliquos hominum crustis glacialibus vectos, & tandem submersos, aliquos etiam casu mirabili ad ripam vivos expositos accepimus. Verum edita illis in locis aquarum facinora nondum nos hic accurate scimus; & nihil dum omninò de illis inaudieramus, cum ipsos nos quoq; diram benefici alioquin fluminis vim sentire inclemens & iratum flagitijs nostris cælum voluit. Paucis abhinc, ut nostis, passuum millibus Vistula, nobilis ille Sarmatiae nostræ Pactolus, & multarum Orbis partium nutritius in duos amnes dividitur; quorum alter binis iterum brachijs dispertitus, lævo Gedanum, nobilissimum Septentrionis Emporium; dextro Neringam Gedanensium Insulam præterfluit: alter Nogathi (quasi pedis) assumpto nomine Mariæburgum & Elbingæ huic nostræ subjectos agros prætervectus, à Lacu, maris Balthici vestibulo, exsorbetur. Uterq; amnis
alveum.

alveum suum egressus, circumcirca vastissimam,
accipiendisq; aquis valdè acclivem, quippe to-
tam olim, ut traditur, mari occupatam planitiem,
ad ipsos usq; , qui ex utroq; latere imminet,
montes, infræni licentiâ inundare consueverat;
donec magnorum objectu aggerum cohiberetur.
Hos uti ductu multiplice, impendijs sanè maxi-
mis, labor incolarum longè extendit; ita curâ
ac sollicitudine non modicâ tuetur idem ac con-
servat. Subindè enim cum his obstaculis lucta-
tur fluvius, & libertatem suam ejusmodi velut
vinculis constringi indignatus, mordet frænos,
& partim subedit arroditq; vi occultâ; partim
impetu undarum tentat obstantes moles; inpri-
mis, ubi nivium liqvatarum, aut ruentium de
montibus imbrium torrentiumvè accessu super-
bior incessit. Ad eum modum invasit ille nu-
perrimè subjectum Mariæburgensi ditioni, nobis
verò vicinum aggerem, & non procul à Traje-
ctu, qui Clementis vulgò vocatur, perrupit, ac
quod dicere mens refugit, dejecit magnam ejus
partem. Hæc se ingens aquarum vis in agros,
quibus vallum scilicet ac propugnaculum suum
perierat, infudit, agricolarum proximis, quibus
ea aggeris pars sublestior semper & periculo ma-
gis obnoxia visa est, aliquandiu equidem cespi-
tum

tum , moliumq; aggestu , aquas altitudine , impetu , glacie formidabiles avertere (an eo , quo decebat , numero , viderint ipsi) conatis. Sed cum vincere humanam industriam indomitum fluminis robur videretur , deferere illi tentatam frustra tutelam , sibiq; consulere necesse habuerunt , ne juxta cum aggere perirent. Vespera igitur , quæ vigesimam septimam Martij diem antecedebat , appetente , domum se illi , re , cui impares essent , fato commissâ , quàm quisq; posset celerrimè recepère , aquas mox secuturas tristi omnes animo vultuq; respectantes. Quæ & paulò post incredibili cum fremitu irrupère ; & tum aggerem ipsum evictum , tum ingentem vim glaciei vehentes , proxima camporum in ijsq; villas & pagos brevi temporis intervallo compleverunt. Multos securos , alios non securos quidem , sed quid facerent , ac quomodo sibi consulerent , ignaros deprehendit calamitas. Nullus omnibus tutior aut expeditior videbatur receptus , quàm ut in summa ædium confugerent. Quò & illicò se & quicquid corripere possent , subduxère. Multis ad evadendum discrimine tantillum quidem temporis datum est. quantum ad solvendum à præsepi jumentum requiretur. Unde postea equi juxta cum præsepibus

natare visi sunt: & plurimæ boves circa præsepe
suum exanimatæ jacuere. Quosdam agrestium,
cùm ædes suas integras aquæ impetu provolvi
sentirent, crustis glacialibus se committere ne-
cessitas subegit. Quos à tam fragili & pericu-
loso vehiculo vix demum proximorum contos-
lembosq; suppeditantium, miseratio liberavit.
Certè adhuc inter manus Chirurgicas versantur,
quibus tristi ejusmodi vehiculo infidentibus ali-
arum infilientium crustarum pondus ac violen-
tia miserrimis modis corpus concussit. Nobis
in Urbem nocte propè concubiâ primus rupti
aggeris allatus est nuncius; & simul mox, quæ
nunciorum ferè celeritatem æqvabant, undæ
præsultrices advolvebantur. Illicò & hominum,
pecora sua in urbem agentium apparebat mul-
titude. In Urbe Cives de agris prædijsq; suis
solliciti prospectabant illinc suos, alij, simul ut
diluxerat, obviam ijs ibant mittebantvè. Inte-
rim alluens Urbem fluvius intumescerebat magis
ac magis: simul aquæ è Nogatho irruentes per
aperta camporum latius latiusq; extendebantur:
donec die altero tertiovè omnem circumjacen-
tem planitiem, vastam sanè & quæ bidui iti-
nere vix possit ambiri, undiqvæq; operuere. Ita
ut postea de mœnibus prospicientes novum no-

bis

bis Oceanum videremur intueri. Rusticæ domus nonnisi summis ferè culminibus extrà undas emicabant. Quæ in altius fastigiumeductæ erant, vix mediâ sui parte tutæ, quâ maximè hætenus habitatæ fuerant, irruentes jam omnibus ostijs & rimis hauserunt aquas. Et in earum tamen supremis tabulatis passim ferè patres-familiarum cum suis hærebant, aquis undiq; circumsonantibus cincti, pascuorum, segetum, horreorum, supellectilium, ædium pessundatarum tristes spectatores; inter infantium ejulatûs, fæminarum lamenta, armentorum sub iisdem cum hero tignis stabulantium boatûs, altè ducentes suspiria, & eadem hæc, ne cœteris tene-rioribus dolorem augerent, identidem etiam intra se devorantes. Ne quid malorum deesset, aër insuper asperrimâ inhorruerat facie; nivium desuper præcipitantium densitate cœli propè conspectum auferente, & ventis porro miseros illos in summis ædibus sine foco agentes acerbè flagellantibus. Multis etiam super æris & aquæ tristes susurros, internum tandem stomachi atq; intestinorum murmur ac latratum fames, quæ in frigido habitantibus plerumq; acrior est, ciebat. Haud paucis enim non vacaverat in tam subito discrimine alimenta, quibus

bus se & familiam satiarent, sub ædium culmen deportare. In nonnullorum etiam domibus parum panis vel cibi parati reppererat calamitas, quia inexpectata scilicet & de futuro parum sollicitis, de plagâ utiq; tali minimum cogitantibus supervenerat. Unde postea, cum protraheretur malum, grandius ferè ab inopiâ victus quàm ab aquis ipsis fuerat periculum, nisi providâ Amplissimi Magistratus curâ, alimenta ijs fuissent submissa. Sed is scilicet, quanquam, crescentibus in horas undis, & jam Urbî magis magisq; insultantibus, satis habebat, ubi curas distringeret, non Urbis tamen hujus pomærijs cludi sollicitudinem suam passus est. Longius misit oculos, & ad miseros illos rucolas, tametsi multis aquis & velut mari quodam disclusos, propitias manus extendit. Ejus jussu ibant assiduò lembi variæ magnitudinis, egentibus præsidia vitæ ferentes, iidemq; redeuntes, plurimos hominum, quibus aquæ circumstagnantes terro-ri aut fastidio erant, (nam aliqui etiam sponte istuc mansere) in Urbem devehebant. Multos dies triste hoc advenientium nos hic tenuit spectaculum. Hic illic varij generis, omnisq; ætatis hominum, brutorumq; miserabile exponebatur agmen. Inter alia puerperæ adductæ sunt, quibus

quibus sub hanc ipsam tempestatem , importu-
num profectò pariendi tempus, onus suum de-
ponere contigerat. Navigandum tum infelici-
bus istis sub Iove frigido fuit , cùm vix partûs
doloribus solutæ essent , navigandum infantibus,
cùm vix secundinas suas rupissent. Incolumes
nihilominus hûc venêre , & quanquam parùm
delicatis tùm exceptæ fomentis matres, tamen
cum foetibus suis, qui hîc postea sacri fontis aquâ
abluti sunt, superstites vivunt : & duplex scili-
cet discrimen, DEo dante, eluctatas se gaudent,
nobis documento existentes, quantum homi-
nes, etiam imbellis seqviorisq; sexûs ferre pos-
sint , cum necessitas exuere mollitiem ju-
bet.

Coeterùm servandæ quidem, ut diximus, ho-
minum vitæ, ferendoq; , prout res exigeret, au-
xilium, non de die tantum, sed distributis inter
se operis, noctu etiam excubabat Amplissimus
Magistratus. At proluxæ ejus sollicitudini non
suppetebat par copia cymbarum. Tanta servan-
dorum multitudo erat, ut minimè ei responde-
ret numerus, quanquam non modicus aderat,
navigiorum. Unde ingens subindè circâ ista con-
speximus certamen. Prece, pretio, sæpè & con-
vicio pugnabatur, dum quisq; se & sua, ut fieri

solet, præhaberi cupit alienis. Stabant ubiq;
ad portas, qui vel cognatos, vel amicos in agris
eluvione obrutis habebant, suspirantes, & opem
nequicquam cupientes ferre.

Vidimus aliquos, qui cum trajecissent ipsi,
propè optabant non trajecisse, nisi quæ domi re-
liqvisent, in Urbem pariter viderent delata. Ho-
rum gemitus & lacrymas, acuebat hinc vecturæ
penuria aut caritas, inde augescens aquarum tu-
mor. Multi enim elabebantur dies, quibus illæ
non minui, sed majoribus incrementis attolli vi-
sæ sunt. Et maximè versùs Urbem ipsam fere-
batur undarum impetus; partim pronò illas huc
invitante solo, partim ventis etiam propellenti-
bus. Et huc non aquæ tantum omnis vis, sed
& crustarum glacialium pondera ceu tormenta
quædam vel arietes illidebantur. Omni illi vi-
olentiæ receptaculum dabat fluvius noster, qui
alioquin mitis admodum & propè ad segnitiam
usq; lenis, exuebat tum naturam & præcipiti ali-
enæ irruentis aquæ rapiditate, celer fiebat. In-
flabatur verò eò usq;, ut ripas tandem suas lon-
gè supergrederetur, portas ipsas invaderet, cel-
lasq; Urbis impleret, alicubi & vallum sollicita-
ret, inprimis verò bina civitatis suburbia occu-
paret, & ex ijs incolas expelleret. Pontis porrò
funda-

fundamenta crustarum, quas vehibat, appulsa
quassare: Granarijs deniq; Urbis infundere se,
& post enectam in agris inundatione istâ sege-
tum spem, domi etiam parata victûs adminicu-
la attentare coeperat. Ingruenti malo ibatur.
obviam tûm Amplissimi Magistratûs curâ con-
silioq; , tûm operâ civium, quantum fieri un-
quam poterat. Erat enim, ubi superantî cala-
mitati manus dare cogeantur humanæ vires.
Et majora longè mala præcipiebant animis me-
tuendaq; civitati affirmabant prudentes; si Nu-
minis ira porrò pergeret sævire. Si enim ventus
â Septentrione insonuisset, qvi fluminis cursum
in Urbem reflexurus erat, ingens & insuperabile
Urbi imminere discrimen judicabatur. Hinc
tantò magis illa etiam quæsitâ subsidia, quibus
in humanæ imbecillitatis levamen cœlestis cle-
mentia solet advocari. Preces scilicet supplica-
tionesq; tûm privatae, tûm publicæ. In quibus
cûm crimina deplorarentur, quibus non hanc
tantum, sed & majorem poenam meritos nos
confitebamur, orabatur simul Divinum Numen,
ut modum poneret iræ suæ, nec istas saltem ma-
jorum cladum minas erumpere sineret in effe-
ctum. Audivit cœlum suspiria & gemitus, &
nihil porrò tristius aquarum ferociæ in nos per-
misit.

misit. Temperavit ventos, ut tum non tantum, unde ipsi vellemus, sed & nonnisi benigno flatu spirarent. Aëri mitiorem induit habitum; ut saltem desuper nihil adeò adversum experirentur, qui circa se omnia inimica videbant. Vnde minore noxâ se & sua in Urbem trajiciebant, qui hæctenus sub ipsis domuum suarum tectis adhuc hæserant. Atq; aquæ ipsæ, cum antea maximam partem versus hæc mœnia venissent præcipites, jam porrò alijs quoq; infra Urbem vijs, vento favente, in flumen & deinceps in lacum exonerabantur. Qui, quod mirum dictu est, totus adhuc glacie opertus stabat; duplex nobis periculum minans, ut aut aqvas non reciperet, aut glaciem tam suam, quàm aliunde, atq; hinc etiam, demissam, vento impulsore, ad nos remitteret. Sed & hoc utrumq; malum, DEO dante, evitavimus. Nam & lacus, quamvis durum tegmen serò exueret, tamen sub tegmen etiam illud receptabat aqvas; & glacies ipsa suo tempore fracta, aversoq; hinc cursu aliò delapsa, citrà noxam inìò & sensum nostrum contabuit. Coeterùm Vistula fluvius, præcipitantibus tum adhuc è Poloniâ aqvis, diu etiamnum alveis suis omnibus prætumidus ferebatur, & per factam aggeris lacunam plurimum aqvarum ad nos continuò

tinuò usq; urgebat. Unde, tametsi non jam porrò
 altius efferretur eluvies, non tamen etiam nisi len-
 tissimo subsidebat decremento: ita ut nec dum
 suburbia nostra à molestissimo hospite se possint
 expedire. In agris verò, quanquam exutâ priore
 ferociâ, stagnant tamen adhuc aquæ, & quantum
 conjici potest, multo sole & longâ temporis mo-
 râ opus erit, antequam tanta vis aquarum exhau-
 riat. Nihilominus agrestium nonnullis se & pe-
 cus suum hinc in tuguria domosq; quantumvis
 aquâ adhuc undiq; circumfusas imò obsessas
 transportare, visum est: pabuli audio causâ; quod
 in Urbem identidem vehere cum tædeat, malu-
 ère jumenta denuò illuc, unde vix semel, nec si-
 ne multo labore demiserant, sub ædium scilicet
 tecta attollere, quò in eodem cum pabulo loco
 sint, vecturæq; adeò fiat compendium. Quod
 multis dissuadentibus factum utinam ne magno
 illis cedat infortunio! Ventorum equidem ludi-
 brijs exposuere se illi, qui his proximis diebus
 *præter modum moremq; violenti, in salo hoc
 nostro immanes cum dederint fluctus, ne multas
 domos proruerint, jure metuimus: certè multis
 periculum, omnibus ingentem metum attulere.
 Cœterum damnorum, quæ hâc eluvione fa-
 cta sunt, nolo ego nec quæo inire calculum.

C

Necq;

* 4. 25. A-
 pril. atro-
 cissime hi-
 venti de-
 prælia-
 bantur,
 27. autem
 April ha-
 bita est
 Oratio
 hæc, cum
 integro
 antemen-
 se inun-
 datio cœ-
 pisset,

Neq; fortè rectius illa æstimaverimus, quàm si æstimari non posse dicamus. Et certè verissimum est, nec dum ipsos nos satis capere jacturam nostram. Lento demùm sensu intelligetur: & tum se deniq; cladis hujus magnitudo aperiet, cum quæ nunc conjuncta & confusa uno velut obtutu & attonitis adhuc stupore oculis tramittimus, membratim & per partes secuturi dies magis magisq; explicabunt. Equidem qui nuper ab Amplissimo Senatu, Præconsul & Consules, Viri sanè gravissimi, ad lustrandam calamitatis hujus faciem missi sunt, multum dolenda & miseranda nobis omnia referunt: & nec satis se exprimere posse miseræ, quàm vidère, magnitudinem fatentur. Ivère hinc per arva prius segetibus vel pascuis lætissima, & quæ vomis ante ducebatur, quæ armenta, quæ greges saltitabant, hæc illos, tertiâ post primam eruptionem hebdomade, passis velis, navigium travexit. Dicam amplius, lithostrotum, seu aggerem, commoditati iter facientium lapidibus stratum, & multis cubitis supra coeteram humum eminentem, illum inquam aggerem penitus non sensit, cum trajiceret lustratorum carina. Sepimenta altissima & quæ alia ejusmodi antehac accessum ad domos villasvè prohibebant, prostrata aut aquis saltem operta,

ne

ne visabantur quidem. Ferebantur delegati per
Campestre illud æquor nihilo seciùs, quàm si in
vero aliquo mari navigarent. Raptabant jacta-
bantq; navigium venti, tollebantur fluctus vehe-
mente agitatione multâq; aspergine vehentibus
molesti, imò & periculum nonnunquam minan-
tes. Prætervehebantur vacuas hominibus casas:
curatissimas nuper domos ita jam non ostijs tan-
tùm, sed patulis undiq; lateribus pervias vide-
bant, ut cymba undiqvâq; adiri, atq; etiam subiri
possent. Quidquid laterum coctorum, more hujus
terræ, parietibus interfertum erat, aqua subluerat
dirueratq;. Horrea fluctibus recto tenus propè
immerfa multos gemitus præternavigantibus ci-
ebant, cum cogitarent, quanta frugum copia,
quàm multa in hoc annonæ incendio necessaria
admodum alimenta inter illos parietes natarent
putrescerentq;. Iam quot cadavera pecudum
suffocatarum obvia habuere? quanti illorum
acervi ad tuguria, vel extantes alicubi altioris
terræ tumulos obhæserant, fætidî jam, & aërem
insufficientes? quàm multa talia stabulis adhuc su-
is alligata circa præsepe suum, sed nullius jam pa-
buli indiga, visa sunt fluitare? Accessere iidem
lustratores molem, cujus labe vitioq; omnis ista

calamitas terris his illata est. Videre illum
omnis oræ hujus custodem aggerem immani
quasi vulnere hiantem. Videre ejus velut artus
magni ponderis, miserè dispersos & circumsonan-
tibus undiq; aquis hic illic interjectos. Videre
fluvium ipsum mutasse cursum quodammodo, &
nusquam violentius ferri, quam illâ viâ, illo me-
atu, quem sibi, perruptis remoris omnibus, ad
nos aperuit. Videre hominem, qui ex Poloniâ ve-
niens, secundo flumine istud præceptum parvâ cym-
bâ prætervehi laborabat, diu multumq; luctantem
cum aquarum impetu, cum hic illum invitum &
omnes vires contra experientem à rectâ & usi-
tatâ viâ in hiatum hunc abripere conaretur. Et
eodem propè tempore alios, qui multis ratibus
seu schedijs connexis merces vehebant eandemq;
quam ille, viam insistere certabant, exsuperans
fluminis vis unâ cum mercibus suis in Urbem
nostram devexit. Qui jam sub mœnibus nostris
stantes mirantur insolitam viam, quâ venere, &
civibus nostris, qui nunquam simile quid vidē-
re, inusitato sunt spectaculo. Coeterum à fu-
nestâ illâ lacunâ progressi lustratores vidēre ali-
bi similis & propè majoris hiatûs imminens dis-
crimen. Videre locum, ubi aggerem denuò sed
per cuniculos molitur flumen; ubi & magnam
ejus

ejus partem jam subruit; adeò ut infisti jam ag-
geri citrà terrorem vix possit. Desudat istic
continuus agricolarum labor, ut auxilium affe-
ratur, & nova fulcra dentur novam his terris rui-
nam minanti loco. Nos DEO supplicamus, ut ipse
consilium viresq; suppediet laborantibus. Ille
est enim, qvì frena rerum omnium & naturæ to-
tius versat tractatq; pro libitu suo. Ille coërce-
re aquarum impetus potest, ille emittere cùm
ei placuit. Unde & hujus, qvàm nunc patimur
qverimurq; , eluvionis primus fons non alibi,
qvàm in coelis qvarendus est nobis. Manus Di-
vina est, à qvâ ictus iste venit. Hanc agnosce-
re, hanc sentire & venerari nostrum est. Felix
nobis ipsa hæc infelicitas fiet, si eâ rectè, id est
ad animi submissionem & ad vitæ mores emen-
dandos utemur.

Luxuriarunt multi inter prolixiora faventis
fortunæ blandimenta. Abusi sunt sæpè bonis
istis, qvæ terra in usum nostrum parere iussa est.
Monstrare itaq; jam voluit DEUS, qvàm facile
nobis subtrahere possit illa, qvibus genio deliciæ
fieri, qvibus ventres saginari consuevère. Feli-
ces nos, si flagellantis nos DEI mentem intelli-
mus, si non perit illi in nobis pœnarum suarum
fructus. Peribit verò, si nihilo meliores post fla-
gellum.

gellum fuerimus. Unde vehementius inardescet divina indignatio, & gravioribus nos supplicijs persequetur. Equidem nolim ego tristibus aut incertis augurijs vel me vel alios terrere; sed solent ejusmodi inundationes præludia esse aliarum calamitatum. Nec immeritò ad alia etiam flumina trahi possit: quod de Tiberi Plinius: *Vates*, inquit, *quodammodo intelligitur ac monitor, auctu semper religiosus*. Et de eodem fluvio Tacitus noster: *Præcipuus & cum præsentis exitio, futuri etiam pavor (erat) subitâ inundatione Tiberis*. Sciunt rerum periti, rarò singulas venire ejusmodi calamitates. Plerumq; comites habent, aut pedissequas. Ut plurimum alia aliam trudit; ut unda undam. Imò alia ex aliâ nascitur, & foecunda plerumq; est hæc malorum lerna. Solent aquas ejusmodi bella sequi, solet fames, solet pestilentia. Sed nos meliora malumus ominari: & jam à calamitate præsentē ad publicam, nec terræ tantum hujus, sed & aliarum, nec unius aut alterius seculi, sed & plurium, atq; etiam vetustissimorum nos convertimus. Fateor verò me mali istius nostri occasione in antiquitatis memoriam regressum, quæ olim similia Orbi flagella hic illic DEUS immiserit, vestigasse. Ac cum semel hoc mare ingressus sum, tantâ me diluviorum atq; inundationum.

dationum circumdari multitudine sensi, ut retrò ferre pedem, quàm proferre putaverim satius.

Et nunc sane non effugerem fortè fastidium, si uno protelo quæ conquisita habeo, in medium producere insisterem: plura scilicet numero, & alicubi Criticis etiam excursibus latius evagantia, hic certè vel ob ipsas Authorum allegationes, haud parem apud omnes gratiam initutura. Compendio itaq; nunc tantum per rerum ibo fastigia, & eorum quæ collecta in aliud tempus reservo, summa duntaxat capita brevissimè perstringam. Ac primæ quidem antiquitatis istic replicanti annales, & diluvia perscrutanti omnia, primo omnium occurrit Noachinum; cognitissimum equidem omnibus, minimè tamen in isto argumento versanti omittendum, cum nullum eo vetustius, vel certius, vel deniq; majus graviusq; reperiatur. Nullum vetustius inquam; nam id ante annos plusquam ter mille contigit, adeò ut ad id historiæ gentilium, vix ullæ pertingant, ultra quidem nulla protendatur, præter sacram, quæ ad ipsa scilicet prima mundi incunabula se exporrigit. Doctissimus Romanorum Varro tempus id, quod Diluvium antecessit, ἀδελον seu ignotum vocat. Ita enim de illo Censorinus in libello de die Natali: Varro, inquit,

tria

etia discrimina temporum esse tradit. Primum a nominum principio ad Cataclysmum priorem, quod propter ignorantiam *ἀδελον* vocatur. Secundum a Cataclysmo priore ad Olympiadem primam, quod quia in eo multa fabulosa referuntur, *μυθικον* id est fabulosum nominatur. Tertium a prima Olympiade ad nos, quod dicitur historicum, quia in eo res gestae veris historiis recensentur: Haec Censorinus. Non longe verò hinc abit vetus illa domus Eliæ traditio, quæ id tempus, quod a Varrone ignotum dicitur, Inane vocat: nisi quod Inani isti duo millia annorum in traditione illâ tribuantur, magnum verò Cataclysmum non nisi anni a condito mundo mille sexcenti quinquaginta sex antecesserint. Unde, ut hoc obiter addam, nonnullis temporum disputatoribus conjectura incidit, totidem annis a nato Servatore duraturum Orbem. Quod si ita est, non amplius quinquennio a fine mundi absumus, & secundum horum quidem calculum, agonisat jam rerum natura. Ego tabulas factorum, Angelis ipsis ignotas, humanis conjecturis haud temerè attrectandas arbitror, satius esse ducens, omni die extremum rerum terminum expectare, quam audaculis ejusmodi definitionibus suspendere animos ac ludificari.

Sed ad rem, unde digressus sum, redeo. Dixi Noachino diluvio nullum certius esse. Nam id Moses, vir, omnium nostrum, & nonnullorum etiam.

etiam gentiliū confessione, divinus, non so-
lā traditione præviā, sed cœlesti inspiratione pro-
didit nobis. Et ejus vestigia qvanqvam con-
fusiora & multo additamentorum figmento-
rumq; velut sabulo oppleta apud Berosum,
Abydenum, Lucianum, Molonem, Nicolaum
Damascenum, viri docti ostendunt: sed & um-
bras ejus aliquas apud ipsos Americanos, homi-
nes omnium fingendi artificiorum rudes, super-
stitēs esse memorant, qvi ejus gentis historiam
condidēre. Nullum deniq; sacro illo majus
graviusvè fuit diluvium. Nam cum cœtera
partem aliquam Orbis, qvædam & vix territo-
rium aliquod aut Oppidum, attentaverint, illud
Orbem universum pervasit merisitq; paucis dun-
taxat hominum animaliumq; servatis in spem
ac seminium reparationis. Cū â Sacræ hi-
storiæ annalibus discedimus, non pauca equi-
dem alia videmus celebrari diluvia; sed duo in-
primis decantatissima sunt, ac pro maximis ven-
ditantur, Ogygium & Deucalionæum. At ut
verum fateamur, in utroq; illo sacri nostri Di-
luvij, de qvo locuti sumus, lineamenta apparent:
neq; fugit illos ratio, qvi sub istis mendacis
Græciæ larvis, Mosaicam Cataclysmi historiam
latere arbitrantur. Quod in illâ nostrâ de Di-
luvijs

luyijs exiguâ diatribe clarius demonstratum, hîc
nolumus sub trutinam revocare. Facit porrò
Ægyptij cujusdam Diluvij mentionem Diodo-
rus Siculus: sed & illud ex Noachinæ historiæ
ruineribus esse accuratè demonstrat Oceanus ille
antiquitatis, Gerardus Vossius in de Gentium
Idololatriâ libro. A magno Diluvio, & cœ-
teris, quæ magni illius falsam speciem induere,
ad minora, sed notæ & fidæ satis vetustatis,
certiorisq; aded literarum gentilium monu-
mentis consignata, istic descendimus: initio
sumpto ab ijs, quibus Oceanus ipse terris se in-
fudit. Ubi ex Plinio & alijs catalogus strui-
tur Urbium terrarumq; quas Pelagi aquæ vel
obruerint, ne terræ amplius sint, vel Insulas fe-
cerint, cum continentes ante essent. Refer-
tur ex Ammiano Marcellino, quomodo, sub
Valente Imperatore, mare post terræ motum
fluctibus retrò evolutis longè recesserit; non
multò verò post refluxum, subito multa homi-
num millia submerferit; & in Vrbe Alexandriâ
plurimas naves tectorum illiserit culminibus.
Memoratur istic à nobis Siculi maris tempestas,
quæ duodecim millia hominum; memoratur
Constantinopolitana, quæ plusquam tredecim
millia, superiori seculo, absumpsit. Non est
quoq;

quoque silentio tramissa Anglica maris eluvio,
quam anno millesimo sexcentesimo septimo ad
Bristoliam & loca circumjecta factam præclarus
fidei Historicus, & verè nostri temporis Livius,
Thuanus describit. Sed inprimis aliquam-mul-
tæ afferuntur eluviones, quibus provincias Bel-
gicas, Flandriam, Zelandiam, potissimum verò
Hollandiam & Frisiam, Oceanus afflixit: inprimis
illa, qua non procul Dordraco septuaginta duos
pagos dirum maris barathrum absorpsit.

A mari deinde in fluvios devenimus; angu-
stiora eqvidem. Aquarum regna, sed sæpè &
ipsa provincijs multum formidolosa & funesta.
Ac furiosum eorum impetum violentiamque, Po-
etarum primum coloribus depictam quodam-
modo dedimus, qui in hoc quasi campo exul-
tantissimè subinde luxuriant, & efficacissimas
hinc petere solent similitudines. Quarum eni
specimen, ex Virgilio:

*Non sic aggeribus ruptis cum spumeus amnis
Exijt, oppositasq; evicit gurgite moles,
Fertur in arva furcus cumulo, camposq; per omnes
Cum stabulis armenta tulit. — —*

Si lubet Statium quoque audite:

*Vt rapidus torrens, animos cū verna ministrant
Flumina, & exuti concreto frigore colles,
Cum vagus in campos, frustra prohibentibus exit
Obiicibus, resonant permixto turbine tecta
Arva, armata, viri, donec stetit improbus alto
Colle minor, magnosq; invenit in aggere ripas.*

Porro autem illic ab excursu Poëtico reversi,
& singulatim fluviorum eluvia memoraturi à Ti-
beri ordimur, quem Orbis Domina Urbs nullis
repagulis aut objectamentis ita unquam coërce-
re potuit, quin subinde terrorem cladesq; ingent-
es illis Romuli moenibus inferret. Damus
ejus rei illustria aliqvot specimina ex antiquis no-
visq; Scriptoribus, Livio, Plinio utroq; , Aurelio
Victore, Gvicciardino & alijs. In Germaniâ de-
inde Rheni, Albis, in Galliâ Seqvanæ, Ara-
ris, Rhodani, Ligeris eruptiones commemo-
ramus.

Tandem verò ex illa pet. terras longinquas
evagatione domum quasi revertimur, & quid
Regno huic nimia aquarum incrementa damno-
rum identidem dederint, narramus. Refer-
tur scilicet, Boleslao Crivousto illa, cum in Pru-
tenos & Pomeranos arma pararet, remoram
olim injecisse. Eadem sub Lescò Albo, famis
ac pestilitatis non præsagia tantum Polonis, sed
& cau-

& causas extitisse. Tristissimum ab illis sub Bo-
lao Pudico cumulum accessisse magnis & hor-
rendis calamitatibus, quibus tunc Polonia con-
flictata est, Tartaricis imprimis procellis tantum
non in extrema præcipitantibus nobilissimam
provinciarum. Sub Casimiro quoque Tertio,
magno illo Prussiæ liberatore, superbum aquis
Vistulam metropoli Regni adedò insultasse, ut
alicubi ad altaria templorum pertingeret. De-
niq; è Poloniâ cum Vistulâ in Prussiam delabi-
mur; ibi finituri, ubi fluvius desinit; & ubi
is, quò ab Ostio suo propius abest, tanto ma-
iores dat turbas, nusquam scilicet voracior, quàm
ubi in eo est, ut in mare Balthicum evolvatur.
Non pauca equidem ejus fluminis in his terris
data facinora ex editis Prussorum Chronicis ibi
enarramus; nonnulla etiam ex non editis homi-
num fide dignorum monumentis adjicimus.
Omnia & augenda & limanda accuratius, nisi
vel negotia majora avocârint, vel judicia alio-
rum deterruerint. Non est equidem is cam-
pus, qui vel eloquentiæ flosculos capiat vel libe-
riora ingenio explicando aperiat spatia. Indu-
striæ duntaxat & judicio aliquantulum in tali-
bus relinquitur loci. Et in ijs scilicet ille opti-
mè officium suum explevit, qui quam plurima

& non subleſtæ veritatis monumenta & habuit
& excuſſit diligenter. Gloriæ quidem ex ta-
libus nihil ſperari poteſt, benè habet, cùm ca-
villi effugiuntur. Spernitur etenim plerumq;
ejuſmodi collectorum labor, & quia non ſua
afferat, nihil meruiſſe judicatur. Sed meo
ipſius ſenſu parvum id & pertenuè erit, quic-
quid erit opellæ; adeòq; ipſa exilitate ſua fal-
let ſpero effugietq; invidiam. Neq; nunc
quidem merebatur, de quo tot facerem verba:
& jure jam incipio vereri, ne ante breviffimam
& pauperrimam cœnam magnum nimis fumum
excitaſſe videamur. Quare & his relictis, &
Orationis ipſius curſu inhibito, metam jam re-
ſpicio. Finiturus autem haud pulchriorem
colophonem invenire mihi potuiſſe videor,
quàm ſi hîc vobis, meis verbis, ex Gallico idio-
mate traductam diſſertatiunculam Petri Mat-
thæi nobilis Hiſtorici ſubjiciam: qui ubi inun-
dationem Tiberis Anno milleſimo quingente-
ſimo nonageſimo octavo Romæ factam narraſ-
ſet, ita porrò philoſophatur:

Imputatur, inquit, hæc inundatio Auſtris,
qui crebris concitis imbribus Tiberim adeò tu-
midum effecerint. Sed cur ea naturalibus po-
tiùs

tius causis tribuitur, quàm commotæ DE I iracundia, quæ jam olim in universum Orbem ob scelera, nostris vix propè majora, similibus poenis efferbuit? Verè Diaboli artificium est, nos non secus atq; olim Ionam navigantem in nescio quàm securitatem soporantis, ne scilicet agnoscamus, nos esse illos, qui motis ejusmodi tempestatibus petantur. Idem nequam Spiritus bonitatis & clementiæ Divinæ ostentatione quasi palpo adulatur nobis, ne tremiscamus, cum prodigia ejusmodi videmus; præcursores verè & quasi venienti Justitiæ divinæ hospitium metantes prodromos. Ille improborum prosperas res, ille adversas bonorum nobis objicit monstratq; ut conspicati, Solem sceleratis etiam atq; Atheis oriri, & æquè secundo cursu Piratas vehi, quàm qui religionis ergò peregrinationes suscipiunt, malis inde devijsq; judicijs, omnia casui tribuamus & fortunæ. Certè utcunq; intelligamus, odoremur, oculis usurpemus impendentes poenarum ictus, nescio quæ tamen animorum perversitas nos recti sensus adedò expertes reddit, ut causas calamitatum turbato potiùs naturæ ordini, quàm morum nostrorum dissolutioni adscribere malimus. Tremic Ferraria, Italiæ Urbs,

Vrbs , & intra quadraginta horas , centies quadragesies redit terræ trepidantis horror. Haud tamen plaga illa laceſſentibus divinam Nemeſin corruptæ Urbis vitijs , ſed ſcilicet ſitui Civitatis , ventis ſubterraneis , Peninſulæ aquis abundanti , ſolo poroſo & cavernis multis hianti impingitur. Flagellat Africam fames , adeò dira , ut homines beſtiæq; , ſui generis ſanguinisq; viſcera appetant in alimentum. Non tribuitur id Juſtitia Divinæ , cœlum æneum flagitioſis hominibus minanti , ſed nempè intra ſiccitatem & Solis ardores conſiſtunt illi , qui cauſas ſcrutantur. Peſtis depopulabatur Venetias , uligini paludum assignatur malum. Eadem Pariſios vaſtat , inculantur ſordes & purgamenta plateis innatantia : Eadem illa Lugduni graſſatur , illata dicitur à ſartoribus & laneonibus. Gallia tota ſeditionibus , factionibus , rebellionibus ardet. Scalpit quiſq; cerebrum , ut cauſas reperiat ; nemo flagellum D E I eſſe conſitetur , quo Regna & Reſpublicæ ſoleant caſtigari. Tiberis tanto ſe impetu in Romam infuderat , ut metus eſſet , ne Urbem ſubmergeret , nemo tamen cogitat , enormitate ſclerum excitam calamitatem. Antiqua proſectò Roma melius ſapiebat. Cæſare bellum Civile ordiente quisq; perverſum regimen.

gimen agnoscebat, & Rempupl: Romæ desijſſe
qværebatur. Veniente illuc Attilâ, probi
omnes ſeculi ſui deteſtabilem faciẽm deplora-
bant. Accuſemus nos qvovq; noſtri injuſtiti-
am impietatemq; ſeculi, & excandefcenti Di-
vinæ juſtitix obviam eamus. Si primi iſtus
non penetrant, non ſentiuntur, ultimi delebunt.

Cum ranæ, muſcæ, ſcarabæi, pulices Ægy-
ptum non emendarent, ſucceſſere im-
maniores plagæ, & deniq; ex-
trema omnium,
occidio.

pimen agnoscebat, & Regnum: Remus deus
 crederetur. Ventures illic Amis, propi
 omnes scoli sui doctissimi, faciem deple
 bant. Acculemus nos propter nos in
 am impetant; scoli, & exaudient Di
 vine iustitiae obvia canus. Si pimen idus
 non penetrant, non sentiant, ulmi debeat.
 Cum tantis, mites, scoli, pulvis. Ex
 pimen non emendarent, succubant.
 minores plaga, & deinde.

E XXXIV^{mo}

occidio.

